voor een iets grotere verruild werd. In beide villa's woonden tevens twee dienstboden en soms ook een kok; dicht er bij woonde de adjudant van de prinses, schout-bij-nacht de Vos van Steenwijk, met zijn echtgenote – met die adjudant rezen er moeilijkheden en hij werd toen vervangen door een secretaris, mr. Willem van Tets, die eveneens van zijn echtgenote vergezeld was. Alles bij elkaar telde de kleine gemeenschap dus dertien of veertien personen. Er werd eenvoudig geleefd[1], en zo 'Nederlands' mogelijk. Door de vrouwen onder het gezelschap werd druk gebreid ten behoeve van de strijdkrachten en de koopvaardij. Alle mogelijke hulp werd gegeven aan het Rode Kruis, prinses Juliana bracht vaak bezoeken aan Nederlandse militairen of aan Nederlandse opvarenden van de koopvaardij, ook werden wel groepen uit hun midden in Ottawa ontvangen.[2] De prinsesjes Beatrix en Irene (later ook prinses Margriet) en Renée Röell werden voorts zo 'Nederlands' mogelijk opgevoed; vijf keer werd in Ottawa Sinterklaas gevierd waarbij een der rijksrechercheurs als Sinterklaas optrad. Beatrix, geboren in januari '38, leerde spoedig Nederlands lezen; daarbij werd gebruik gemaakt van Nederlandse kinderboeken die uit Indië, Curaçao en Zweden naar Ottawa gezonden waren, 'er is zelfs', aldus Rien Marsman, de weduwe van de dichter, in *Haar werk ging door* (een schets van het leven van prinses Juliana in Canada), 'een leesplankje uit Nederland gesmokkeld dat dan ook ijverig dienst gedaan heeft bij de lessen die door prinses Juliana of freule Feith werden gegeven.'[3] Over de prinsessen Beatrix en Irene schreef zuster Feith begin januari '44 aan de koningin: 'Ze maken de laatste tijd vaak geweldige plannen voor wat ze later in Holland gaan doen. Trix haar grote ideaal is om boerin te worden en om dan met twee emmers aan

ministers hiervan af te zien. Er moet duidelijk uitkomen in mijn antwoord op de vraag van de drie ministers dat ik geen domper wil zetten op de particuliere feestvreugde, integendeel deze moet haar vrije loop gelaten worden. Dat is heel iets anders dan officiële reacties van mij, zoals zij zo smakeloos voorstellen.' Eén dag later vroeg de directeur van haar kabinet of een buitengewoon nummer van de *Nederlandse Staatscourant* uitgegeven mocht worden; ook dat denkbeeld vond geen genade in haar ogen: 'Niet onder deze omstandigheden en op deze domme, ouderwetse manier.' (beide notities d.d. 20 en 21 jan. 1943 in archief kab. der koningin)

[1] De jaarlijkse uitgaven beliepen ca. $ 30 000. [2] Bij de doop van prinses Margriet, die op 29 juni '43 plaatsvond (prins Bernhard die op die dag twee-en-dertig werd, en koningin Wilhelmina waren er bij aanwezig), stond de koopvaardij peet: 'zes stoere zeelui die', aldus van Kleffens die zich toen ook in Ottawa bevond, 'trots als pauwen aan de doopvont (stonden).' (van Kleffens: 'Reisverslag Canada en de Verenigde Staten (mei–juli 1943)', p. 37) [3] R. Marsman: *Haar werk ging door. Prinses Juliana in Noord-Amerika* (1948), p. 76.